

SLOVENŠTÍ VYSOKOŠKOLŠTÍ STUDENTI V BRNĚ

Ondřej Myšák*

* Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Geografický ústav – Sociální geografie a regionální rozvoj, Kotlářská 2, 602 00 Brno – střed, Česká republika, ondrej.mysak@mail.muni.cz

Slovak university students in Brno

Educational migration is one of the main components of migration as such. There is a huge number of places in the world where students from all over the world go. These places are characterized by the presence of large and popular universities attracting foreign students. A variety of economic, social, and societal reasons lead foreign students to choose universities abroad. There is a number of push and pull factors in the actual process of deciding whether a future university student chooses to study abroad. The main aim, in the example of Slovaks studying in the city of Brno, is to point out the motives and reasons for choosing to study abroad, as well as the push and pull factors that influence potential students when choosing a place of study. In fact, Slovak university students make up a relatively large share of the total number of university students in Brno, in some faculties even absolute numbers of Slovak students exceed Czech ones. The results showed that the most sought-after city among Slovak university students in the Czech Republic is the city of Brno. Based on the questionnaire investigation, the influence of the geographical distance of the place of residence and place of study was demonstrated, as most Slovak students come from geographically closer regions of the Slovak Republic. The main motive of university studies in the Czech Republic is the higher perceived quality of education and prestige of universities for Slovak students.

Key words: student migration, push and pull factors, long-term student mobility, Czech-Slovak connections, Brno

ÚVOD

V posledních 30 letech prošlo terciární vzdělávání v České republice poměrně významnou změnou. Během tohoto období se vysokoškolské vzdělávání všeobecně masivně rozrostlo a celkově se velmi otevřelo zahraničním studentům.

Míra otevřenosti českých vysokých škol je v posledních letech velmi vysoká, což má za následek poměrně velkou skupinu přicházejících cizinců, kteří míří do České republiky právě pro zisk vysokoškolského vzdělání. Článek se konkrétně zaměřuje na studenty ze Slovenské republiky, kteří v České republice mezi vysokoškolskými studenty z ciziny dlouhodobě dominují. Důvodem této dominance je celá řada faktorů, mezi které se především řadí společná historie nebo silná jazyková a kulturní blízkost. Celkově lze vztah obou těchto národů označit ve světovém měřítku jako velmi unikátní.

Hlavním cílem článku je kvantifikace počtu slovenských studentů¹ na vysokých školách v Brně a charakteristika jejich motivů volby studia v České republice. Článek se nejprve zabývá samotnou kvantitativní analýzou slovenských studentů v České republice na základě veřejně dostupných dat Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy ČR s následným důrazem na město Brno, jakožto nejčastější cíl slovenských studentů. Za přispění použitých neveřejných dat, poskytnutých všemi veřejnými vysokými školami v Brně, jsou analyzovány jejich počty a místa původu

¹ V rámci tohoto textu je pojem student ztotožňován s termínem vysokoškolský student.

a dále jsou definovány nejčastější studijní programy, na které slovenští studenti cílí. V poslední části jsou pak za využití dat z provedeného dotazníkového šetření sledovány hlavní motivy volby studia v České republice, stejně tak vazby slovenských studentů na domov.

Základním postulátem je, že existuje silný vztah mezi vzdáleností místa bydliště studentů a jejich celkovým počtem, stejně tak, že hrají velkou roli definované „push“ a „pull“ faktory, o kterých hovoří King a Findlay (2014).

MOBILITA ZA VZDĚLÁNÍM

Dlouhodobá migrace či mobilita za vzděláním je předmětem mnoha výzkumů ve světovém i v lokálním měřítku. Důležité je nejprve se zamyslet nad samotnými trasami a směry, jakými tyto proudy mohou vést. Carrington a Detragaiche (1998) zmiňují migrační trasy, které v tomto smyslu vedou z chudších do bohatších států. Dle zmíněných autorů je hlavní motivací lepší životní úroveň a s nimi provázané budoucí vyhlídky na kvalitní život. Tento jev potvrzuje i Findlay (2001), jenž zmiňuje klíčová centra rozvoje světové ekonomiky (zejména Londýn, Paříž aj.) jako primární cíle studentů, kteří zde později hledají uplatnění na trhu práce. Salt (2005) dodává fakt, že zatímco podíl vysokoškolsky vzdělaných imigrantů v nejvýznamnějších ekonomických centrech Evropy je zhruba třetinový, ve státech střední Evropy je pouze na čtvrtinové úrovni.

Kvalita vysokoškolského vzdělávání a jeho dostupnost tvoří jeden z významných činitelů v rámci rozvoje daných regionů. Tomuto tématu se věnuje celá řada autorů, jako je Glasson (2003) či Cox a Taylor (2006), kteří právě na tuto významnou úlohu vysokých škol upozorňují. Je totiž nutné si uvědomit, že vysoké školy nezabezpečují pouze samotné vzdělávání obyvatelů daného území, nýbrž se zde projevuje multiplikační efekt, tedy provázanost několika sfér, dle definice Harrise (1997). Rehák et al. (2015) ve shodě s výše uvedenými autory konstatují, že města, do nichž studenti směřují na zdejší univerzity, čerpají z těchto migračních proudů značné výhody. Autoři uvádí, že přichází studenti s sebou nesou nejen určitý ekonomický přínos pro samotné město, ale rovněž pro společnosti, které taková univerzitní města vyhledávají. Rehák et al. (2015) také ve shodě s autory Beck et al. (1995) konstatují, že pokud škola dosahuje vyšší významnosti, tím je okolní území, které z přítomnosti univerzity čerpá výhody, rozlehlejší. Beck et al. (1995) také plně souhlasí s Floraxem (1992), že dobře fungující univerzita může fungovat jako „booster“ (prostředek k posílení) v oblasti rozvoje daného regionu.

Nadnárodní společnosti studenty a čerstvé absolventy cíleně vyhledávají a nabízejí jim nadstandardní podmínky právě proto, aby tyto absolventy udržely v místě vysokoškolského studia (Daley 1996). Dle Allena et al. (2013) jsou pracující studenti ideálními zaměstnanci hned z několika důvodů – zejména pro jejich časovou flexibilitu či kreativitu. Zde se projevuje multiplikační efekt.

V tomto směru lze uvažovat o Brnu jako o jednom z takových center v oblasti střední Evropy. Každopádně je důležité si také uvědomit, že regiony původu migrantů se vlivem tohoto jevu dostávají do špatné situace, jelikož přichází o vysoce kvalifikované jedince, kteří by jinak působili v zemi svého původu. Tento jev označuje např. Zweig (1997) jako „odliv mozků“.

Jednou z hlavních teorií zabývajících se faktory, motivací a bariérami je teorie tahu a tlaku, v anglickém originále „Push-Pull Theory“. Tato teorie částečně vy-

chází z Ravensteinových migračních zákonů (Ravenstein 1885). Teorie je velmi často užívána a oblíbena zejména pro svou jednoduchost a snadnou interpretaci. Naproti tomu se zde vyskytuje četná řada úskalí a slabých stránek. Mezi ně se řadí zejména obrovské množství nejrůznějších faktorů, které dokážou samotnou migraci ovlivnit, ale také to, že jednotlivé faktory jsou pro daného jedince různě důležité. Lze také očekávat, že významnost těchto faktorů se bude velmi odlišovat na různých charakteristikách daných migrantů a také v závislosti na čase.

Základem této teorie jsou dvě velké skupiny faktorů, které mají přímý vliv na migraci. Prvním z nich jsou „tlačící“ neboli push faktory. Do této skupiny lze dle Agarwala et al. (2008) zařadit veškeré faktory, které působí v domovské zemi na daného migranta a de facto na něj vyvíjejí tlak, aby migroval. Druhým typem jsou „tahající“ neboli pull faktory. Tyto činitele lze nalézt v cílové zemi daného migranta a patří mezi ně takové možnosti, které daného migranta přitahují či jinak lákají. Li a Bray (2007) teorii push a pull faktorů dále rozvádějí, konkrétně rozlišují samotné push-pull faktory v domovině i v cílové zemi. Podrobně se zaměřují na proces výběru destinace, kde figurují takové pull faktory, které studenta do dané destinace přitahují. Autoři také v náhodně zvolených ostatních destinacích definují push faktory, které mají za následek, že si migranti takovou zemi pro svůj pobyt nezvolí.

O samotném kategorizování motivů zahraniční mobility studentů mluví Wells (2014). Tato autorka rovněž upozornila na push a pull faktory. Na rozdíl od autorů Li a Bray (2007), autorka označuje push faktory jako pozitivní a motivační, konkrétně zmiňuje zlepšení jazykové úrovně, touhu poznání nové kultury apod. Naproti tomu Wells (2014) pull faktory pojímá jako tzv. „brzdící důvody“. Mezi ně patří jistý strach z jazykové bariéry, určitý pocit bezpečí v domovském státě nebo silné sociální vazby na své okolí. Finanční stránku zahraničních pobytů řadí mezi méně významné faktory v procesu rozhodování, naopak největší váhu přisuzuje určité jazykové bariéře. Tomuto tématu se věnovali také Jabeen a Rafiuddin (2015), kteří pojmenovali pět klíčových faktorů ovlivňujících rozhodování studenta při volbě vysoké školy. Mezi tyto faktory se řadí socio-ekonomický status, referenční skupiny (rodina, přátelé), akademické faktory (reputace školy), osobní preference a možnosti studenta.

Právě absence poslední jmenované bariéry představuje důležitý důvod, díky kterému dosahuje mobilita v terciárním vzdělávání mezi Českou a Slovenskou republikou takové vysoké úrovně. Vztah těchto dvou zemí je z jistého úhlu pohledu velmi unikátní i ze světového měřítká. V minulosti tvořily tyto státy jeden celek, kde neexistovala prakticky žádná jazyková bariéra. Blízkost těchto zemí dokládají i Halás a Kladiivo (2008), kteří pomocí různých ukazatelů, jako jsou HDP na obyvatele či podíl zahraničního obchodu, poukazují na možné faktory, které hrají roli při rozhodování slovenských občanů o migraci do České republiky, ať už z důvodu zaměstnání nebo vzdělání. Zde se tedy potvrzují i poznatky Perkinse a Neumayera (2014), kteří mluví o ekonomické vyspělosti jako o jednom z hlavních důvodů migrace obyvatel, na počátku nového tisíciletí pak zejména odklon vzdělané složky slovenského obyvatelstva známý jako již zmíněný „odliv mozků“.

Působnosti občanů Slovenské republiky na území České republiky po rozpadu společného státu se také věnují Šerý et al. (2012). Ti ve shodě s Halásem a Kladiivem (2008) ve svém příspěvku poukazují na vývoj počtu Slováků v České republice a předpokládají další růst. Jako příčiny uvádí horší stav vysokoškolského vzdělání v Slovenské republice a také velmi špatnou dostupnost některých oborů (např. veterinární lékařství). Halás a Kladiivo (2008) však dodávají, že může nastat situa-

ce, kdy se slovenští studenti začnou více orientovat na univerzity v západních zemích, avšak zároveň dle jejich názoru tato varianta se jeví jako poměrně málo pravděpodobná. Síla interních faktorů (jazyko-vá blízkost apod.) bude podle autorů nadále velmi vysoká. Dominanci České republiky jakožto nejčastější zahraniční destinace slovenských studentů se věnují i Gurňák et al. (2019). Ti upozorňují na fakt, že dle dostupných údajů tvoří podíl slovenských studentů mířících studovat do České republiky až 20 % všech slovenských vysokoškolských studentů.

Různorodosti kvality vysokoškolského vzdělávání na Slovensku se také věnují Gurňák et al. (2010). Ti upozorňují na fakt, že slovenské vysokoškolské vzdělávání se jeví jako kapacitně předdimenzované a je nutné se při jeho další transformaci zřetelněji zaměřit na samotnou kvalitu než na kvantitu. Dle autorů zde existuje silný konkurenční tlak ze strany zahraničních škol, především těch českých.

Tématu měst, kde se Slováci na českém území typicky usídlují, ale také vývoji v této oblasti, se věnují Šerý et al. (2013). Zmiňují se o změně v prostorovém rozložení slovenské menšiny. V prvních letech po rozpadu Československa totiž většina Slováků žila či pracovala v příhraničních oblastech (zejména kvůli vlivu těžebního průmyslu na Ostravsku a Karvinsku). Postupem času se však preference Slováků měnily. Stále častěji se usídlují ve velkých městech, čemuž přispívá zejména lepší pracovní uplatnění a přítomnost nadnárodních firem, které se v posledních letech rozšířily do největších měst České republiky, včetně Brna. V tomto směru jsou myšleny hlavně korporace se zaměřením v oblasti informačních technologií. Studium setrvání slovenských studentů se zabývají i Rehák a Dudová (2018), kteří na základě získaných dat zkoumají preference absolventů Žilinské univerzity. Jejich výsledky potvrzují teze, že dominantní faktory při rozhodování absolventů o setrvání v místě předchozího studia jsou do jisté míry podobné jako motivy studentů, kteří míří studovat do zahraničí. Jedná se o pracovní uplatnění, vnímanou výši životní úrovně apod.

Samotnému tématu rozhodujících faktorů ve vztahu místa studia vysoké školy a místa trvalého bydliště ve slovenském či československém prostředí se věnuje několik autorů. Gurňák et al. (2010) ve své práci uvádí, že pro výše uvedený vztah je rozhodujícím faktorem samotná velikost vysoké školy týkající se počtu studentů. Autoři uvádí, že největší vysoké školy v Slovenské republice, kterou je např. Univerzita Komenského v Bratislavě, mají velké regiony dojížděky a hrají tak významnou roli nejen pro své blízké okolí. Závěry těchto autorů jsou tak ve shodě s Christallerovou teorií centrálních míst, která hovoří o centrech v přeneseném slova smyslu jako o sídlech, kde je koncentrovaná zejména ekonomická aktivita.

METODIKA A ZDROJE DAT

Pro účely popsání jednotlivých zdrojů dat použitých v empirické části je vhodné tyto prameny rozdělit na tři části. První část zdrojových dat, týkající se počtů studentů na českých vysokých školách, pochází z veřejně dostupné databáze Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT ČR 2021). Pomocí těchto datových sad byly zjištěny počty slovenských studentů na základě jejich státní příslušnosti. Mohla tak být identifikována i nejčastější česká vysokoškolská města, kam slovenští studenti směřují za vzděláním. Podobným tématem se zabývali i Gurňák et al. (2019), avšak tito autoři se zaměřili spíše na samotný počet slovenských studentů odcházejících do České republiky bez bližší lokalizace jejich cílového města.

Druhá část zdrojových dat pochází od jednotlivých vysokých škol působících v Brně, města s nejvyšším zaznamenaným absolutním počtem slovenských studentů. Tato data se týkají akademického roku 2019/2020. Obsahují údaje o počtech studentů, jejich rozmístění na fakulty a informace o původu studentů v podobě uvedení obce trvalého pobytu v Slovenské republice. Datové sady byly poskytnuty všemi veřejnými vysokými školami v Brně, zamítnuta však byla žádost ze strany státní Univerzity obrany s odvoláním na vnitřní předpisy. Datové sady poskytnuté vysokými školami nebyly ve shodě s daty z MŠMT ČR, což je způsobeno zejména tzv. „souběžnými studii“. V České republice je totiž zcela běžné, že vysokoškolský student může navštěvovat více studijních programů v jeden moment, což je typické zejména pro humanitně zaměřené programy.

Je také nezbytné zmínit, že součástí kvantitativní analýzy jsou data o původu slovenských studentů, která byla agregována na úroveň okresů, a to zejména z důvodu poskytnutí pouze těchto informací (okresů původu) z některých vysokých škol. Dále byly pro zjednodušení jednotlivé okresy měst Košice a Bratislava sloučeny do jednoho společného okresu, vždy na úroveň města. Jako třetí zdroj empirických dat bylo využito provedené dotazníkové šetření na území města Brna, nejčastějšího cíle slovenských studentů.

Z hlediska metodiky bylo užito kvantitativních metod, konkrétně dotazníkového šetření. Při přípravě dotazníku proběhla tzv. „pilotáž“, kdy byl dotazník předložen sedmi jedincům, kteří jej vyplnili a následně poukázali na možné problematické oblasti či nejasnosti. Samotné šetření následně probíhalo v období dubna až července roku 2020. Z důvodu tehdejší pandemie COVID-19 a uzavření vysokých škol probíhal sběr dotazníků výlučně on-line formou pomocí Google Forms. Dotazník byl celkově složen ze 17 dotazovacích a šesti identifikačních otázek. Právě jedna z identifikačních otázek se týkala uvedení obce, města nebo okresu bydliště v Slovenské republice. Po ukončení sběru dotazníků byly vyřizeny nerelevantní dotazníky, následně proběhlo kódování určitých otevřených otázek. Celkově šetření absolvovalo 1 344 respondentů, což tvoří 13,8 % slovenských studentů na jednotlivých fakultách veřejných vysokých škol v Brně (viz tab. 1). Následně proběhlo třídění dotazníků pomocí deskriptivních metod dle jednotlivých identifikačních otázek závislých na pohlaví, okresu původu, studované fakulty apod.

V současnosti existuje několik odborných prací, které se věnují podobnému tématu výzkumu a zároveň využívají dotazníkového šetření. Takovým příkladem je dílo Slotíkové (2013). Autorka se však zaměřila pouze na Trenčianský a Žilinský kraj, navíc vzorek respondentů činil pouze 86 dotazovaných osob. Podobným tématem migrace a dojížděním Slováků za prací a vzděláním se věnovali i Šerý et al. (2012). Autoři za použití dotazníkového šetření se zaměřili na příhraniční město Hodonín s důrazem na porovnání obou směrů migrace občanů těchto států. Na počátku výzkumu byla stanovena hranice 10 % respondentů na každé dotčené fakultě. Tato hranice výzkumu byla až na dvě výjimky splněna (týkala se Fakulty výtvarných umění VUT a Agronomické fakulty Mendelovy univerzity). U respondentů byla snaha o reprezentativnost zajištěna sledováním podílů respondentů, respektive krajů jejich původu, a porovnáním se zjištěným počtem studentů poskytnutým veřejnými vysokými školami v Brně. Zde se zjištěné hodnoty od hodnot reálných odlišovaly pouze v desetinách procent.

Tab. 1. Podíl respondentů na celkovém počtu studentů dané vysoké školy

Název vysoké školy (zkratka)	Počet slovenských studentů	Počet respondentů	Podíl respondentů na počtu slovenských studentů dané vysoké školy [%]
Masarykova univerzita (MUNI)	5 117	664	13,0
Vysoké učení technické v Brně (VUT)	3 185	466	14,6
Mendelova univerzita v Brně (MENDELU)	856	105	12,3
Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně (VFU) ²	465	93	20,0
Janáčkova akademie múzických umění v Brně (JAMU)	98	16	16,3
Celkem	9 721	1 344	13,8

Limitující faktory výzkumu se nacházejí pouze v práci s odpověďmi interních studentů. Volbě práce s těmito respondenty předcházela analýza celkového počtu studentů, kdy interní studenti tvoří naprostou většinu slovenských studentů v České republice. Dalším limitujícím faktorem může být zařazení pouze veřejných vysokých škol. V příspěvku není pracováno se studenty soukromých a státních vysokých škol, a to z důvodu celkové neochoty spolupráce těchto vysokých škol. Dalším limitujícím faktorem může být také umístění dané fakulty mimo město Brno, což však v rámci tohoto výzkumu je pouze jediná fakulta, konkrétně Zahradnická fakulta Mendelovy univerzity v Brně.

SLOVENŠTÍ STUDENTI V ČESKÉ REPUBLICĚ – ČASOPROSTOROVÉ USPOŘÁDÁNÍ

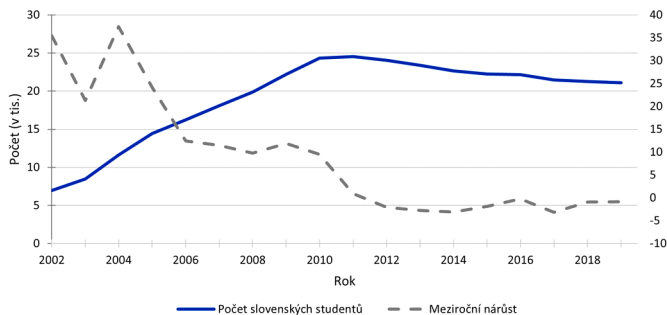
Slovenští studenti mají na českých vysokých školách dominantní podíl v rámci zahraničních studentů, na některých fakultách dokonce počty slovenských studentů převyšují ty české. O historii slovenských studentů, jakožto o zahraničních studentech na českých vysokých školách, lze hovořit po rozpadu Československa na konci roku 1992.

Po rozpadu společného státu se počet slovenských studentů pohyboval v prvních letech maximálně v řádu desítek jedinců. Postupně se však počet slovenských studentů v průběhu let navyšoval, největší růst byl zaznamenán v roce 1999, kdy došlo k podepsání mezivládní dohody, která umožňovala slovenským studentům studovat v České republice za stejných podmínek jako v Slovenské republice. Následným vstupem obou zemí do Evropské unie v roce 2004 se podmínky sjednotily i s ostatními členskými zeměmi EU.

Růst počtu slovenských studentů byl v prvních letech nového tisíciletí stálý (meziročně cca 30 %), o čemž vypovídá následující graf (obr. 1). Nejvyšší absolutní počet slovenských studentů byl zaznamenán v roce 2011, kdy na českých vysoko-

² V době šetření existovala svébytná Veterinární a farmaceutická univerzita v Brně (VFU), k oddělení farmaceutické fakulty od původní univerzity a její přidružení k Masarykově univerzitě došlo až po ukončení dotazníkového šetření.

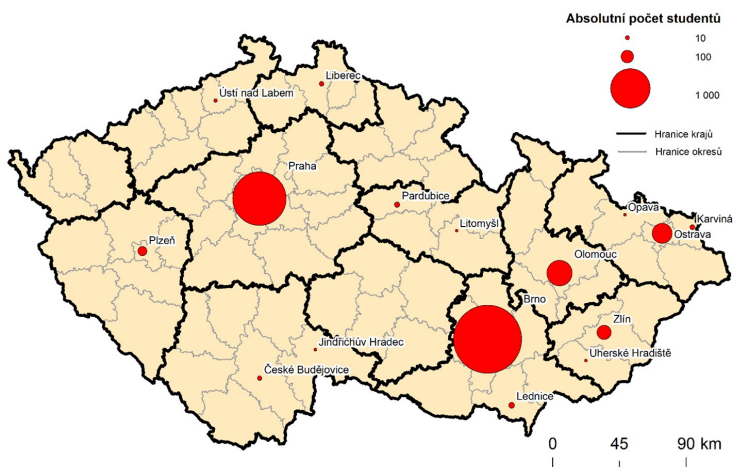
kých školách studovalo celkově 24 553 slovenských studentů. Po tomto vrcholu počet slovenských studentů stagnuje. Důvodem této stagnace může být částečné nasycení českých vysokých škol či populačně slabší ročníky na Slovensku. Zde se tak potvrdila predikce Haláse a Kladiva (2008), kteří na tento scénář upozorňovali.



Obr. 1. Počet slovenských studentů na vysokých školách v ČR a jejich meziroční nárůst (v %) mezi lety 2002 až 2019

Zdroj dat: vlastní zpracování s využitím MŠMT ČR (2021).

Nejen počty a podíly slovenských studentů, ale i jejich prostorové rozložení hraje důležitou roli při charakteristice této skupiny studentů. Na uvedené mapě (obr. 2) se jasně projevuje blízkost Slovenské republiky, se kterou Česká republika sousedí na jihovýchodě. Z mapy je patrné, že nejvíce zastoupená města se nachází ve východní polovině České republiky s výjimkou hlavního města. Právě Praha s celkově 5 662 slovenskými studenty je díky své popularitě města a oblíbenosti zdejších vysokých škol (UK, VŠE, ČVUT aj.) na celkovém druhém místě v absolutním počtu studentů. Dalšími zastoupenými městy jsou Olomouc (1 299 slovenských studentů), Ostrava (794 studentů), Hradec Králové (431 studentů) či Zlín (417 studentů).



Obr. 2: Počet slovenských vysokoškolských studentů studujících v roce 2020

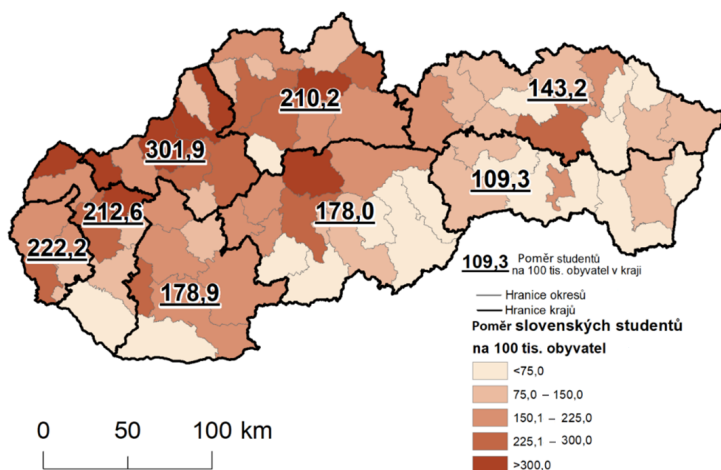
Zdroj dat: vlastní zpracování s využitím ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ (2018) a MŠMT ČR (2021).

Městem s největším absolutním zastoupením slovenských studentů je Brno. Právě z tohoto důvodu je mu věnována hlavní pozornost v následujících kapitolách. O prvenství Brna vypovídá vysoký podíl studentů slovenské státní příslušnosti na všech vysokoškolských institucích v daném městě. Brno, jakožto město s nejvyšším podílem slovenských studentů v celkovém součtu (17,6 %), v tomto ohledu jasně dominuje, následuje Zlín (8,4 %) a Olomouc (8,2 %). U těchto aglomerací se projevuje efekt blízkosti slovenských hranic.

SLOVENŠTÍ STUDENTI V BRNĚ

Město Brno lze na základě provedené kvantitativní analýzy označit za nejčastější cíl slovenských studentů, kteří míří studovat do České republiky. Z tohoto důvodu je pozornost věnována jednotlivým vysokým školám v Brně, jelikož slovenští studenti tvoří na zdejších fakultách velmi vysoký podíl na celkovém počtu.

Na základě dat poskytnutých vysokými školami v Brně vyplývá, že nejvyšší počet slovenských studentů dojíždí do Brna z geograficky bližších krajů Slovenska, a to nejvíce z Trenčianského kraje. Z této oblasti za vzděláním cestuje 1 759 studentů, což představuje 17 % z celkového počtu slovenských studentů dojíždějících do České republiky. Dominance Trenčianského kraje je patrná i při pohledu na celkový poměr studentů pocházejících ze slovenských krajů na 100 tis. tamních obyvatel. Tento kraj má jako jediný přes 300 studentů studujících v Brně na 100 tis. obyvatel. Na druhém místě je Bratislavský kraj (222,2 studentů) a na třetím Trnavský kraj (212,6 studentů).



Obr. 3. Poměr slovenských vysokoškolských studentů studujících v Brně na 100 tis. obyvatel v roce 2020

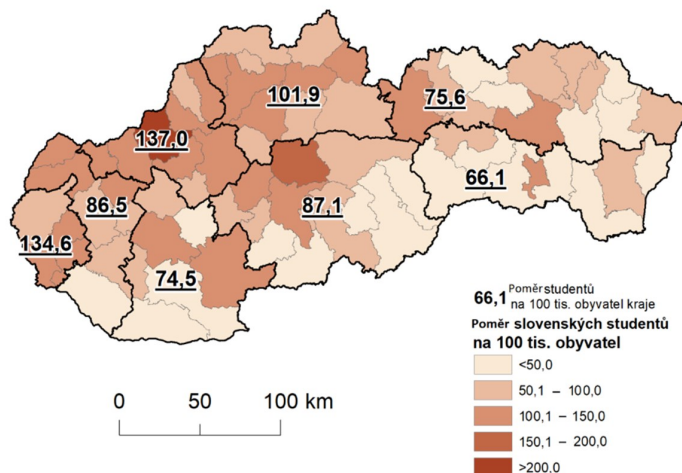
Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat poskytnutých vybranými VŠ; ŠÚ SR (2020), a GEOPORTÁL (2021).

Lze se oprávněně domnívat, že geografická vzdálenost zaujímá v procesu rozhodování studentů významnou roli. Geograficky vzdálenější kraje jako je Košický (143,2 studentů na 100 tis. obyvatel) či Prešovský (109,3 studentů na 100 tis. obyvatel) jsou v tomto směru zastoupeny v menší míře. Tento fakt se potvrdil i v pro-

vedeném dotazníkovém šetření, kde studenti uvedli na prvních místech krátkou vzdálenost a menší časovou náročnost cesty, než pokud by studovali obdobný studijní program na Slovensku. Zejména prvně jmenovaná odpověď se projevovala v nadpoloviční většině všech dotazníků (57,6 %). Vyhodnocené odpovědi jasně prokazují vztah mezi geografickou vzdáleností (místo bydliště – škola) a vyšším podílem studujících osob. Jako příklad lze uvést porovnání odpovědí respondentů z okresů Komárno a Banská Bystrica, kdy studenti z druhého jmenovaného okresu uváděli daleko častěji menší časovou náročnost cesty (konkrétně 67,3 % respondentů uvedlo tuto možnost na první místě) oproti studentům z okresu Komárno, kteří tuto možnost uváděli na první místě pouze v 29,2 % případů.

SLOVENŠTÍ STUDENTI NA MASARYKOVĚ UNIVERZITĚ

Masarykova univerzita, jakožto brněnská vysoká škola s nejvyšším absolutním počtem slovenských studentů, je předmětem bližšího zkoumání. V celkovém měřítku se zde opět promítl efekt blízkosti hranice – většina studentů dojíždí z geograficky bližších regionů Slovenska. Masarykova univerzita však sdružovala v době výzkumu devět fakult, které se vzájemně odlišovaly. Z tohoto důvodu byla data zpracována pro jednotlivé fakulty této školy.

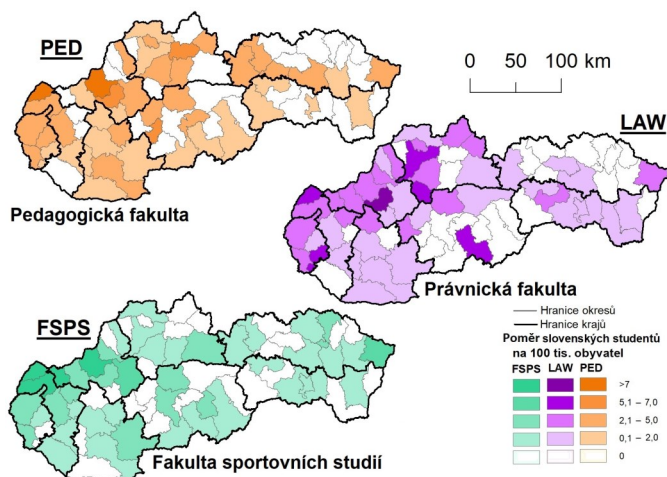


Obr. 4. Poměr slovenských vysokoškolských studentů studujících Masarykovu univerzitu na 100 tis. obyvatel v roce 2020

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat poskytnutých vybranými VŠ; ŠÚ SR (2020) a GEOPORTÁL (2021).

Po provedené analýze byly jednotlivé fakulty Masarykovy univerzity rozděleny do dvou skupin, a to na základě průměrného poměru slovenských studentů v jednotlivých okresech Slovenska. První skupina fakult, s průměrným poměrem mezi 1,9 – 2 slovenských studentů na 100 tis. obyvatel je zastoupena Pedagogickou fakultou (PED), Právnickou fakultou (LAW) a Fakultou sportovních studií (FSPS). Tato skupina je charakteristická především vyšším počtem okresů s nulovým zastoupením studentů (LAW – 25 okresů, PED – 27 okresů, FSPS – 28 okresů), přičemž většina těchto okresů se nachází ve východní části Slovenska (viz obr. 5).

O vyšším zájmu studentů z geograficky bližších regionů mluví fakt, že okresů s nulovým zastoupením studentů v blízkosti hranic s Českou republikou je naprosté minimum. Dalším důležitým poznatkem je fakt, že pohraniční okres Skalica, který se nachází v severní části Trnavského kraje, vykazuje v rámci všech tří fakult nejvyšší poměr slovenských studentů. Výsledky dotazníkového šetření respondentů pocházejících z tohoto okresu jasně zmiňují výbornou dopravní dostupnost Brna, která je dle názoru respondentů lepší než do slovenských univerzitních měst. Výsledky dotazníkového šetření rovněž prokázaly vliv existence společného státu jako jeden z dalších významných faktorů při výběru vysoké školy. Toto zjištění se týká studentů Právnické fakulty MU, kteří často zmiňovali silné rodinné vazby na Českou republiku.



Obr. 5. Poměr slovenských studentů dle vybraných fakult Masarykovy univerzity na 100 tis. obyvatel

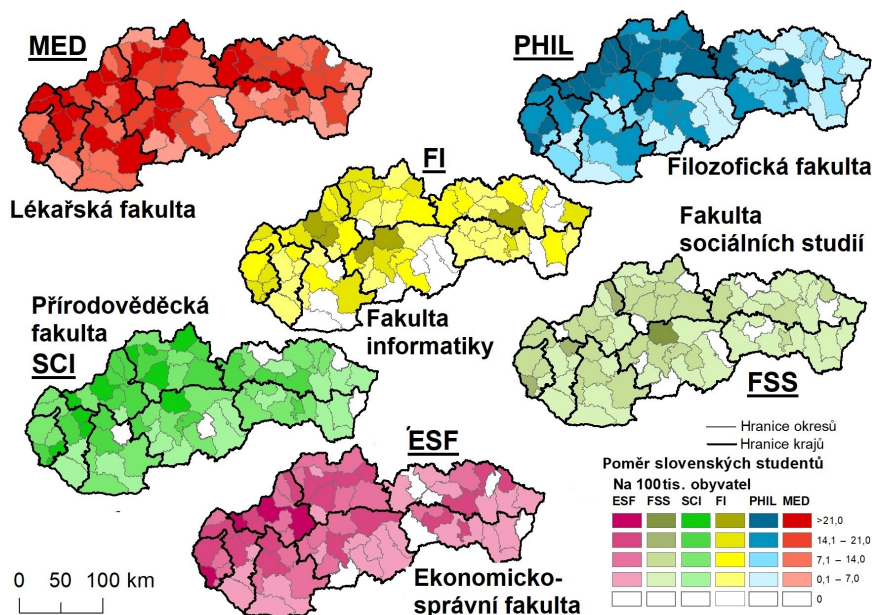
Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat poskytnutých vybranými VŠ; ŠÚ SR (2020) a GEOPORTÁL (2021).

Druhou skupinu fakult tvoří instituce s vyšším průměrným poměrem studentů. Zde spadá celkově šest fakult – konkrétně Lékařská fakulta (MED), Filozofická fakulta (PHIL), Fakulta informatiky (FI), Přírodovědecká fakulta (SCI), Fakulta sociálních studií (FSS) a Ekonomicko-správní fakulta (ESF). Pro tyto fakulty je typický, na rozdíl od předešlé skupiny, nízký počet okresů s nulovým zastoupením. Kupříkladu lékařská fakulta (MED) zde v tomto smyslu vykazuje pouze dva okresy s nulovými hodnotami (okres Revúca a Medzilaborce). Lékařská fakulta je v absolutních číslech (1 054 slovenských studujících) vůbec tou nejčastěji vyhledávanou fakultou v rámci Masarykovy univerzity.

Druhou nejčastěji vyhledávanou fakultou v rámci počtu studentů je Fakulta informatiky MU s počtem 1 013 slovenských studujících. Tato fakulta vykazuje velmi vysoký poměr studentů zejména z příhraničních regionů. Zajímavostí v rámci studentů informatiky je fakt, že ačkoli se na Slovensku, na rozdíl od lékařských fakult, nachází poměrně velká řada informatických studijních programů, velká část studentů odchází za vzděláním právě do České republiky. Z výsledků dotazníkové-

ho šetření vyplývá, že tyto studenty zde láká zejména vidina kvalitnějšího vzdělání (64,1 % dotazovaných). Velká část těchto studentů (52,7 % dotazovaných) rovněž uvedla samotné město Brno jako centrum IT technologií, což může poukazovat na vidinu následného lepšího uplatnění.

Další silně zastoupenou fakultou v příhraničních regionech je Filozofická fakulta MU. Ta však již vykazuje mnohem vyšší počet okresů s takřka nulovým nebo zcela nulovým zastoupením. Dle výsledků šetření si studenti tuto fakultu volí zejména z důvodu velké nabídky studijních programů. Zbývající fakulty (SCI, ESF a FSS) jsou, co se týče převažujícího místa původu studentů, poměrně rovnoměrně rozložené.



Obr. 6. Poměr slovenských studentů dle vybraných fakult Masarykovy univerzity na 100 tis. obyvatel

Zdroj: vlastní zpracování s využitím dat poskytnutých vybranými VŠ; ŠÚ SR (2020) a GEOPORTÁL (2021).

MOTIVY A VAZBY STUDENTŮ

Vysokoškolští studenti, jak již bylo řečeno, byli dotazováni, zdali uvažovali o možnosti absolvovat studium na Slovensku. Při celkovém shrnutí odpovědí na tuto uzavřenou otázku většina studentů vyslovila názor, že nad studiem v Slovenské republice vůbec neuvažovala (17,5 %) či spíše neuvažovala (37,4 %). Pokud jde o územní rozměr této otázky, projevil se zde efekt vzdálenosti ve smyslu, že studenti pocházející z Prešovského a Košického kraje o možnosti studia v Slovenské republice uvažovali v celkově vyšší míře než studenti pocházející ze západních krajů. Důvod jevu lze nalézt zejména ve větší vzdálenosti místa bydliště a samotného města Brna, což potvrzuje i výše provedená kvantitativní analýza.

Další rozdíly lze nalézt při porovnání jednotlivých fakult, kdy nejnižší míru zájmu studovat v Slovenské republice vykazovali studenti Fakulty sociálních studií MU. Zde je to patrně způsobeno náplní studijních programů, které jsou ve velké míře zaměřeny na mezinárodní vztahy a Evropskou unii. Studenti těchto programů jsou nuceni se účastnit nejrůznějších mezinárodních stáží, které mohou být i dlouhodobějšího rázu. Takoví studenti vykazují vyšší „mezinárodní charakter“. Další typy, již otevřených otázek³ (viz tab. 2) byly zaměřeny na motivy, které vedly respondenty k výběru studia v České republice. Zde se v naprosto dominantní míře projevila efekt vnímané vyšší kvality vzdělání, jelikož odpovědi tohoto typu se objevovaly v naprosté většině případů na prvních místech. Dalšími častými motivy volby studia v České republice jsou znalost jazyka a kulturní blízkost obou národů.

Tab. 2. Nejčastěji uváděné motivy volby studia v České republice

Četnost odpovědí	Celkový vzorek respondentů	Studenti Masarykovy univerzity
1.	Vyšší kvalita vzdělání a větší výběr studijních programů	Vyšší kvalita vzdělání a větší výběr studijních programů
2.	Znalost jazyka a kulturní blízkost	Pověst samotné univerzity
3.	Lepší životní podmínky	Znalost jazyka a kulturní blízkost
4.	Snaha se osamostatnit v cizí zemi	Lepší životní podmínky
5.	Prestiž studia v ČR	Snaha se osamostatnit v cizí zemi

V porovnání respondentů všech veřejných vysokých škol v Brně se také výrazně projevila efekt větší vnímané pestrosti nabídky studijních programů v Brně než na Slovensku. Tuto možnost uváděli zejména studenti technických programů a pak také těch, které jsou na slovenských vysokých školách zastoupeny v minimální míře – například veterinární lékařství. Studenti tohoto programu často uváděli lepší dopravní dostupnost Brna, obzvláště ti pocházející ze západních oblastí Slovenska. Hlavním důvodem je fakt, že jediná vysoká škola nabízející tento typ studijních programů se nachází v Košicích. Dobrá dopravní dostupnost Brna, města s vysokým počtem univerzit, se promítla i v dalších odpovědích, které se týkaly motivů volby samotného města Brna. Mimo tento dominantní typ odpovědí dále studenti spatřovali výhodu tohoto jihomoravského města v prestižnosti zdejších vysokých škol, jako jsou MUNI či VUT. V návaznosti na tuto myšlenku pak respondenti často vyjadřovali lepší možnost následně vycestovat do zahraničí na krátkodobé pobyty.

Vazby slovenských studentů na domov v průběhu studia byly předmětem dalšího zkoumání. Zde se v rámci několika typů otázek zkoumaly jednotlivé aspekty života, které jsou pro vysokoškolské studenty typické. Otázky byly zaměřeny postupně na akademickou oblast, volnočasové vyžití i každodennost života v cizím městě. Význam geografické dostupnosti města Brna se jasně promítl v odpovědích respondentů na otázku míry intenzity dojíždění do místa svého bydliště v průběhu studia. Nejčastější odpovědí byla v tomto smyslu možnost „jednou za 14 dní“. Významným faktorem zde byl efekt vzdálenosti bydliště, jelikož studenti z geografic-

³ V samotném dotazníku byly uvedeny otázky: „Jaké byly vaše motivy pro výběr studia právě v ČR?“ a „Co vás vedlo k rozhodnutí studovat právě v Brně?“

ky vzdálenějších regionů vykazují nižší míru intenzity dojíždění. Dáno je to zejména vyšší časovou náročností samotného cestování.

Nejčastějším důvodem cestování do místa svého bydliště je dle respondentů návštěva rodiny a přátel. Tato odpověď byla převládající napříč všemi ročníky studia i jednotlivými fakultami. Dalším častým důvodem je návštěva lékařských zařízení. Zajímavým poznatkem v tomto smyslu je fakt, že tuto možnost uváděly častěji ženy než muži a taktéž, že intenzita odpovědí s rostoucím ročníkem studia klesá.

Jako další faktor, sloužící k poukázání na nízké bariéry mezi českými a slovenskými studenty, může být fakt, že z celkového vzorku 62 % dotazovaných osob, kteří uvedli, že mají partnera/partnerku, je třetina jejich partnerů/partnerek původem z České republiky. Tento fakt jednoznačně poukazuje na silné vazby mezi Českou a Slovenskou republikou, které zde přetrvávají i v současnosti. O silném propojení dále hovoří výsledky dotazníkového šetření o původu přátel respondentů, kdy se více než polovina dotazovaných vyjádřila v tom smyslu, že mají více přátel z České republiky, popřípadě že tento rozdíl nevnímají a poměr slovenských a českých přátel je zhruba stejný.

DISKUSE A ZÁVĚR

Hlavním cílem článku byla kvantifikace počtu slovenských studentů na jednotlivých vysokých školách v Brně a následně charakteristika jejich motivů volby studia v České republice.

Provedená kvantitativní analýza dat prokázala, že nejvyhledávanějším městem mezi slovenskými studenty je Brno. Je tomu tak díky řadě faktorů, mimo jiné i širokou nabídkou studijních programů, které jsou v mnoha případech výjimečné a jejichž nabídka v Slovenské republice je omezená. Zjištěné poznatky se shodují se závěry Haláse a Kládiva (2008). Jako příklad lze uvést studium veterinárního lékařství, které je v Slovenské republice realizováno pouze v Košicích. I z tohoto důvodu se právě řada slovenských středoškoláků, zejména těch ze západnějších oblastí Slovenské republiky, rozhodne pro vysokoškolské studium v Brně. Zde se potvrzují myšlenky Kinga a Findlaye (2014) o „push“ faktorech, mezi které řadili autoři špatnou dostupnost určitých studijních programů v místě původu studentů.

Na základě zpracované kvantitativní analýzy původu studentů byla ve shodě se Slotíkovou (2013) prokázána významná role mezi geografickou vzdáleností Brna a místem původu studentů. Absolutní většina studentů totiž pocházela z bližších regionů Slovenska; nejvíce zastoupený byl Trenčianský kraj, a to jak v přepočtu na počet obyvatel, tak i při zohlednění podílu vysokoškolských studentů z daných krajů. Toto zjištění je zcela ve shodě se závěry Šerého et al. (2013), kteří hovoří o prostorové změně rozložení migrantů v posledních desetiletích, dále pak se Slotíkovou (2013), která identifikovala největší počty slovenských studentů na nejprestižnějších českých vysokých školách. Závěry jsou také ve shodě s Denzlerem a Wolterem (2011), kteří rovněž potvrzují, že vzdálenost hraje při výběru místa studia významnou roli a jmenují rovněž některé bariéry, se kterými se mohou potenciální studenti setkat, jako je rozdílný jazyk apod. Role vzdálenosti je ve shodě s Almem a Wintersem (2009), tito autoři potvrzují, že velmi záleží na daných bariérách, které mohou pro studenty existovat jak v zemi původu, tak i v cílové destinaci.

Mezi nejvyhledávanější studijní programy se řadí ty se zaměřením na lékařství nebo informační technologie. V tomto smyslu je důležité uvést, že Fakulta informatiky MU jako jediná fakulta ze všech vykazovala celkově vyšší podíl sloven-

ských studentů než českých. Zjištěné výsledky podporují rovněž závěry Daleyho (1996), který hovoří o významných centrech, kde sídlí nadnárodní společnosti, které absolventy zaměstnávají. V tomto smyslu lze město Brno hodnotit v posledních letech jako silně se v této oblasti rozvíjející.

Předmětem výzkumu byly motivy volby studia v České republice. Jako nejčastější motiv studia v Brně je vnímaná vyšší kvalita studijních programů, stejně tak vnímaná vyšší prestiž škol, což je v souladu s Halásem a Kládíkem (2008), kteří tyto motivy rovněž řadili mezi významné. Na tento fakt jsou navázány další faktory, jako je větší výběr destinací na krátkodobé pobyty či následně lepší uplatnění na trhu práce. Významnou roli při rozhodování hrají i faktory neekonomického charakteru, jako je jazyková a kulturní blízkost.

Príspevek vznikl v rámci projektu „MUNI/A/1323/2022 Environmentální a socioekonomické změny v geografickém výzkumu“ (specifický výzkum), jehož řešitelem je v roce 2023 Geografický ústav Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity.

LITERATURA

- AGARWAL, P., SAID, M., SEHOOLE, M., SIROZI, M., De WIT, H. (2008). The dynamics of international student circulation in a global context. *Higher Education in the New Century*, 10, 109-144. DOI: https://doi.org/10.1163/9789087903169_006
- ALLEN, K., QUINN, J., HOLLINGWORTH, S., ROSE, A. (2013). Becoming employable students and 'ideal' creative workers: Exclusion and inequality in higher education work placements. *British Journal of Sociology of Education*, 34, 431-452. DOI: <https://doi.org/10.1080/01425692.2012.714249>
- ALM, J., WINTERS, J. V. (2009). Distance and interstate college student migration. *Economics of Education Review*, 28, 728-738. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2009.06.008>
- ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ (2018). *ArcČR 500 verze 3.3.*, [Online]. Dostupné na: <https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500> [cit: 20-3-2023].
- BECK, R., ELLIOTT, D., MEISEL, J., WAGNER, M. (1995). Economic impact studies of regional public colleges and universities. *Growth and Change a Journal of Urban and Regional Policy*, 26, 249-253. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2257.1995.tb00170.x>
- CARRINGTON, W. J., DETRAGAICHE, E. (1998). "How big is the brain drain?". *International Monetary Fund Working*, 102, 7-21. DOI: <https://doi.org/10.5089/9781451948424.001>
- COX, S., TAYLOR, J. (2006). The impact of a business school on regional economic development: A case study. *Local Economy*, 21, 117-135. DOI: <https://doi.org/10.1080/02690940600608069>
- DALEY, P. (1996). Black Africans in Great Britain: Spatial concentration and segregation. *Urban studies*, 35(10), 44-65. DOI: <https://doi.org/10.1080/0042098984114>
- DENZLER, S., WOLTER, S. C. (2011). *Too far to go? Does distance determine study choices.* IZA Discussion Paper No. 5712, 27-46. DOI: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1849467>
- FINDLAY, A. (2001). International migration and globalisation: An investigation of migration systems in Pacific Asia with particular reference to Hong Kong. In: Saddique, M., ed. *International migration into the 21st century*. Cheltenham (Edward Elgar Publishing), pp. 126-152. DOI: <https://doi.org/10.4337/9781035304394.00016>
- FLORAX, R. (1992). *The university: a regional booster? Economic impacts of academic knowledge infrastructure.* Aldershot (University of Twente).
- GEOPORTAL (2021). *Územné a správne usporiadanie – základná úroveň.* Bratislava (GKÚ), [Online]. Dostupné na: https://www.geoportal.sk/files/zbgis/na_stiahnutie/shp/ah_shp_0.zip [cit: 1-5-2021].

- GLASSON, J. (2003). The widening local and regional development impacts of the modern universities – a tale of two cities (and North-South perspective). *Local Economy*, 18, 21-37. DOI: <https://doi.org/10.1080/026909403200007379>
- GURŇÁK, D., KRÍŽAN, F., LAUKO, V. (2010). Vybrané aspekty siete vysokých škôl a regiónov ich dochádzky v Slovenskej republike. *Geographia Cassoviensis*, 4, 57-64.
- GURŇÁK, D., KRÍŽAN, F., TOLMÁČI, L. (2019). Transformácia sociálnoekonomických aktivít – školstvo. In Gurňák D., ed. *30 rokov transformácie Slovenska*. Bratislava (Univerzita Komenského), pp. 285-309.
- HALÁS, M., KLADIVO, P. (2008). Ekonomický vývoj, väzby a spolupráca medzi Slovenskou a Českou republikou. *Regionálna štúdia*, 1, 9-15.
- HARRIS, I. D. (1997). The impact of the University of Portsmouth on the local economy. *Urban Studies*, 34, 605-626. DOI: <https://doi.org/10.1080/0042098975943>
- JABEEN, S., RAFIUDDIN, A. (2015). Factors influencing the education decision making process. In *Second 21st Century Academic Forum Conference at Harvard, Boston, March 8-10, 2015*. Boston (Harvard University), pp. 208-220.
- KING, R., FINDLAY A. (2014). Student migration. In Rath, J., Martiniello, M., eds. *An introduction to international migration studies: European perspectives*. Amsterdam (Amsterdam University press), pp. 259-280.
- LI, M., BRAY, M. (2007). Cross-border flows of students for higher education: Push-pull factors and motivations of mainland Chinese students in Hong Kong and Macau. *Higher Education*, 53, 791-818. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10734-005-5423-3>
- MŠMT ČR (2021). *Statistika výkonových ukazatelů veřejných a soukromých vysokých škol v ČR*. Praha (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR), [Online]. Dostupné na: <https://statistika.msmr.cz/statistikyvs/vykonyVS1.aspx> [cit: 1. 10. 2021].
- PERKINS, R., NEUMAYER, E. (2014). Geographies of educational mobilities: Exploring the uneven flows of international students. *The Geographical Journal*, 180, 246-259. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.1857523>
- RAVENSTEIN, E. G. (1885): The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48, 167-235. DOI: <https://doi.org/10.2307/2979181>
- REHÁK, S., DZUPKA, P., SEKĚLSKÝ, L., ŠEBOVÁ, M. (2015). *Lokálne ekonomické vplyvy univerzít*. Bratislava (Ekonom).
- REHÁK, Š., DUDOVÁ, I. (2018). Kto ostáva a kto odchádza? Migračné rozhodovanie absolventov Žilinskej univerzity v Žiline. *Geografický časopis*, 70, 39-55. DOI: <https://doi.org/10.31577/geogrcas.2018.70.1.03>
- SALT, J. (2005). *Current trends in international migration in Europe*. Council of Europe Publishing, [Online]. Dostupné na: https://www.coe.int/t/dg3/migration/archives/Documentation/Migration%20management/2004_Salt_report_en.pdf [cit: 4-3-2021].
- SLOTIKOVÁ, Z. (2013). *Pracovné a študentské aktivity Slovákov v Českej republike*. Diplomová práca, Přírodovědecká fakulta Univerzita Palackého, Olomouc.
- ŠERÝ, O., HERCIK, J. V., TOUŠEK, V. (2012). Občané Slovenska v České republice téměř dvacet let po rozdělení ČSFR. In Osman R., Daněk, P., eds. *Sborník z workshopu Geografický výzkum v České republice Brno 2011*. Brno (Tribun EU), pp. 160-175.
- ŠERÝ, O., MINTÁLOVÁ, T., SZCZYRBA, Z., TOUŠEK, V. (2013). Slováci v České republice: S důrazem na dojížděku za prací a do vysokých škol. In Klímová, V., Židek, V., eds. *XVI. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách, Sborník příspěvků*. Brno (Masarykova univerzita), pp. 109-119.
- ŠŮ SR (2020). *Veřejná databáza DATAcube, Slovenská štatistika*. Bratislava (Štatistický úrad SR), [Online]. Dostupné na: http://datacube.statistics.sk/#!/lang/sk/?utm_source=susr_portalHP&utm_medium=page_database&utm_campaign=DATAcube_portalHP [cit: 4-3-2021].
- WELLS, A. (2014). International student mobility: Approaches, challenges and suggestions for further research. *Procedia – Social and Behavioural Sciences*, 143(14), 19-24. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.350>
- ZWEIG, D. (1997). To return or not to return? *Studies in International Comparative Development*, 32, 92-125.

*Ondřej Myšák***SLOVAK UNIVERSITY STUDENTS IN BRNO**

The article identifies the numbers of Slovak students at universities in the Czech Republic. It further characterizes the motives behind the choice of studies and deals with the level of entrenchment of Slovak students in the Czech environment. Based on publicly available data from the Ministry of Education, the main target cities of Slovak students in the Czech Republic are identified.

Furthermore, the analysis works with non-public data provided by all public universities in Brno. Based on this data, the regions of the origin of Slovak students and other relevant information about their numbers, etc., were analyzed. As part of a deeper understanding of the issue, a large-scale questionnaire investigation was conducted which, by its coverage of 10% of Slovak students from each faculty of all public universities in Brno, pointed to the main motives and reasons for the choice of studies in Brno, as well as the degree of their rooting in the Czech environment.

A quantitative analysis carried out confirmed that the most sought-after city among Slovak students is the city of Brno. This reason is due to several different factors, the most common being the wide range of study programs, the offer of which is quite limited in the Slovak Republic. Thanks to the non-public data sets provided, a very significant role was clearly demonstrated between the geographical distance between the university and the origin of the student. In fact, most Slovak students come from geographically closer regions of Slovakia.

An extensive conducted survey pointed to the most common motives for choosing to study in Brno, namely the higher perceived quality of selected study programmes or the prestige of the universities here, as well as the great transport accessibility of the city of Brno. Other secondary motives linked to the above are, for example, a better offer of short-term study destinations or a consequent better job placement in the labour market. Factors of a non-economic nature such as linguistic and cultural proximity between the two nations also play an important role here. The questionnaire investigation also pointed to a strong level of rooting during the study, particularly in the areas of leisure and relationship life.



Article first received: February 2023

Article accepted: May 2023